

ساتی نامہ

در اشعار بارغ کشید نوشتہ شد

خوشار و زگار سے خویشتا تو بہا ہے یہ	جو ہم پرین رست از مرزوار سے
زمین از بہاراں جو پالہ تر وسعت	ز قوتارہ الماس بار ایشار سے
نہ چسپدنگہ سپر کہ در لالہ و گل	بخلطہ ہوا جگر کہ بر سبز زار سے
لب جو خود آرائی کسخت دیدگی	چہ تریبا نگار سے چہ آئینہ دار سے
چہ شیریں نولے چہ دکت صدائے	کہ می آید از خلوت تا خار سے
بہ تن جاں بہ جاں آرزو زندہ گریہ	ز آواز سہائے زبانگ ہراسے
نوا ہائے مرغ بلند استیانی	در زمینت پانہنہ تو ہمار سے
تو گوئی کہ تیرہاں بہشت پر ہا	معاذ اللہ و اللہ اعلم لو ہمار سے
کہ تار حمتہاں میں آہم ہائے ابر	مہر ہائے تہ حمتہاں تو ہمار سے

چه خواهم دریں گلستان گم نہ خواهم
 سرت گردم لے ساقی ماہ سیما
 بہ سان فروری آئے کہ جہاں را
 شقایق برویاں ز خاک نثرندم
 نہ بینی کہ ارکا شغرتا بہ کاشان
 نہ چشم احمد بخت آں اشک تالے
 کہ سہری کہ ہا سبندگی خو گرفتہ
 میس جی بہ نیان لبندے
 بہ شمشاد خواہ از محنت او
 نہ بینی کہ ہا سبندگی خو گرفتہ

شرابیے، کبابے، اربابے، انگارے
 پیارا از نیساگان مایا و نگارے
 فرورد چو یونے بسوزد چو تارے
 ہشتے فرو چین ہشتت عنبارے
 ہمارے ایک نوایا لدا از ہر دیارے
 کہ تاثیر سہرا و گل وہا نہ ز خارے
 بتے می تراشد ز سنگ مزارے
 خوئی نا شناسے ز خود شرمسارے
 نصیب شمشاد چاہد تا تارے
 نہ بینی کہ ہا سبندگی خو گرفتہ

بہر فصل قطر و در شمشاد

بہر فصل قطر و در شمشاد

شاپین و ماہی

ماہی بچہ شوخ بہ شاپین بچہ گفت
 دارائے نہنگانِ خروشندہ ترازمیخ
 این سلسلہ موج کنیزی ہمہ ریاست
 در سینہ او دیدہ و ناویدہ یلاہاست
 بایل گراں منگ و زین گیر و سبک خیز
 بیرون نتوان رفت زیل ہمہ گیرش
 بالائے سر ریاست ریاست ریاست
 از گردش ایام نہ افزوں نشدہ سر ریاست
 ماہی بچہ را سوز سخن چہرہ برانروخت
 ز دبانگ کہ شاپینم و کارم بزرگت
 صحر است کہ در بہتہ الی و پر ریاست

گمذ ز سر آست بہ ریاست ہوا ساز

اس نکته بہ ہند گمارا دیدہ کہ نیاست

کرکِ شب تاب

شنیدم کرکِ شب تاب می گفت   نه آن مورم که کس نالذرتیشم

تو ای بے منتِ بیکجا نجاں سوخت   نه پنداری که من پروا نه کیشم

اگر شب تیره ترا از چشم آهوست

خود افزوم پس سرخ راه نویسم

تنبلی

بجز قلم و گفتم به ز ما به ستای   همیشه در طلب استی چه مشکلی داری؟

بیا که گوهر و سحر و ری   دستار گریه

بپایه وانه لمبیه سال میدی بیج گفت

بگوہ رقم و پر سیدم این چه بیدردی است
 رسد بگوش تو آہ و فغان غم تو وہ؟
 اگر بہ سنگ تو لعل ز خطرہ خون است
 یکے در آب سخن با من ستم زدہ
 بخود خرید نفس در کشید و بیچ نگفت

یہ دراز بریدم ز ماہ پر سیدم
 سفر نصیب نصیب تو منزلی است کہ نیت؟
 جہاں ز پر تو سہاٹے تو سخن ز ارے
 فروغ داغ تو از جلوہ دلے است کہ نیت؟
 سوئے ستارہ رقیبانہ دید بیچ نگفت

شدم بحضرت یزدان گذشتم از نہ و ہر
 کہ در جہاں تو یک ذرہ آشنا یم نیت
 جہاں ہی ز دل مشت خاک من ہر دل
 چمن خوش است وے در خور تو ایم نیت
 تیسے بہ لب اور سبد و بیچ نگفت

ششم

گفتند فرود آئے ز اوج مه و پرویز
بر خود زن و با بحر پر آشوب بیامیز

با موج در آویز

نقش دگر انگیز

تابنده گهر خیز

من عیش هم آغوشی دریا نه خسریدم

آل باده که از خویش رباید نچشیدم

از خود نه زبیدم

ز آفاق بریدم

بر لاله حکیدم

گل گفت کہ ہنگامہ مرغان سحر چیست؟

ایں انجمن آراستہ بالائے شجر چیست؟

ایں زیر و زبر چیست؟

پایان نظر چیست؟

خار گل تر چیست؟

تو کیستی و من کیم ایں صحبت با چیست؟

بر شاخ من ایں طائر کِ نغمہ سرا چیست؟

مقصود تو ا چیست؟

مطلوبِ صبا چیست؟

ایں کہنہ سرا چیست؟

گفتم کہ چمن رزمِ حیاتِ ہمہ جانی است

بزمِ است کہ شیرازہ او ذوقِ جدلی است

دم؟ گرم نوائی هست

جال؟ چهره کشائی هست

این را از حدائی است

من از فلک افتاده تو از خاک دمیدی

از ذوق نبود است دمیدی که چکیدی

در شاخ پتیدی

صد پرده دریدی

بر خویش رسیدی

نم دور رگ ایام ز اشکِ سحرِ با است

بیداریم در بر حقیقت؟ فریب نظر با است

انجسم به بر با است

لختِ جگر با است

نورِ بصیرتِ ماست

در پیرینِ شاہدِ گلِ سوزنِ خار است

خار است، ولیکن ز ندیمانِ نگار است

از عشقِ نزار است

در پہلوئیِ یار است

ایں ہم ز بہار است

بر خیز و دل از صحبتِ دیرینہ بہ پرواز

بالالہ خورشیدِ جہاں تابِ نطنباز

با اہلِ نطنباز

چوں من بفلکِ تاز

داری سیرِ پرواز؟

عشق

فنکرم چو بہ جستجو قدم زد
 در دشت طلب بے دویدم
 پو یاں بے نصیب سونے منزل
 جو یاٹے و شکستہ جامے
 پیچیدہ بخود چو موج دریا
 عشق تو دلم ر یو و ناگاہ
 آگاہ ز بستی و عدم ساخت
 چوں برق بخت منم گذر کرد
 سرت شرم ز پافتادم
 خاکم بفرایز عشق بروی
 در دیر شد و در حرم زد
 دامن چوں گرد باد چیدم
 بروش خیال بستہ محل
 صبح بہاد چیدہ دلمے
 آوارہ چو گرد باد صحرا
 از کار گرہ کشود ناگاہ
 بتخانہ عفتل را حرم ساخت
 از لذت سوختن خبر کرد
 چوں یکس ز خود جدا افتادم
 ز اں راز کہ بادلم سپردی

و اصل بکنا کشتیم شد طوفانِ جمال ز شتیم شد
 جز عشقِ حکایتی ندارم پروائے ملامتی ندارم

از جلوہ علم بے نیازم
 سوزم گریم تپم گدازم

اگر خوابی حیات اندر خطرزی

غزلے باغوالے در و دل گفت ازیں پس در جسم گرم گیم گمانے

بصحر احمید نبداں در کھین اند بکام آہواں صبحی نہ شامے

اماں از فتنہ صیبا و خواہم

دلے نہ اندیشہ را آزاد خواہم

نہ پیش گفت لے یار و نذر مند اگر خوابی حیات اندر خطرزی

و مادوم خویشتن را بر فساں زن ز تیغ پاک گوهر تیز تر زی
 خطر تاب و توان را امتحان است
 عیار ممکنات جسم و جان است

جهان عمل

بست این میکرده و دعوت عالم است اینجا
 قسمت پادشاه باندازه جام است اینجا
 حرف آل را ز که بیگانه دعوت است هنوز
 از لب جام حکید است و کلام است اینجا
 نشه از حال بگیرند و گذشتند ز قال
 بکثیر فاسد نشه در دهر جام است اینجا

مادریں رہ نفس دہر پر اتدا خستہ ایم
 آفتاب سحر اولپ ماہ است اینجا
 اے کہ تو پاس غلط کردہ خودی داری
 آنچہ پیش تو سکون است خرام است اینجا
 ماکہ اندر طلب از خانہ بروں تا خستہ ایم
 علم راجاں بد مہیہ ہمہ وحش سے خستہ ایم

زندگی

پریم از بند نگاہے تیرے چہ ہے
 گفتہ کہ کر کے است و نگل سرور و آواز
 گفتہ کہ شریفی تیرے نفس نہا وہ اند
 گفتہ کہ شیراز نشانی ہمیں شرامست

گفتم کہ شوق سیر نبردش بہ منزلی گفتا کہ منزلش بہ میں شوق مضربت
 گفتم کہ خالی است و بناکش ہی وہند
 گفتا چو دانہ خاک سگافہ گل تراست

حکمت فرنگ

اد اہم رمز آشنا نکتہ میں	شنیدم کہ در پاس مرد گزین
بر آشفقت و جاں شکوہ بسر زبرد	بے سختی از جان کنی دید و مرد
کہ دارم دلے از اجل چاک چاک	بنالشی و آمد بہ نردوان پاک
ندانند فن تازہ جاں کنی	حمالے نداد بایں یک فنی
جہاں نوشد و او ہماں کہند برگ	برو جاں و نا پختہ در کار برگ
بر آگیند از قطرہ بحر شرف	فرنگ آفریند بنر ہاشکرف

کشد گرد اندیشہ پر کارِ مرگ   ہمہ حکمتِ او پر ستارِ مرگ
 رود چوں ہننگِ آبدوزش بدیم   ز طیارہ او ہوا خور و ہم
 نہ بینی کہ چشمِ جہاں بینا ہوا   ہی گرد و از غازی او زور کور
 تفنگش بکشتن چنان تیز دست   کہ افرشتہ مرگ را دم گست

فرست این کہن ابلہ را در فرنگ
 کہ گیسو دفن کشتن بید رنگ

حور و شاعر

(در جواب نظم گوٹے موسوم بہ حور و شاعر)

حور

ندیدہ بادہ میل داری نہ بہ من نظر کشائی
 عجب ایں کہ تو ندانی رہ در سیم آشنائی

ہمہ سازو جستجوئے ہمہ سوز آرزوئے
 نفسے کہ می گزاری غزلے کہ می سرانی
 ہوائے آفریدی چہ جہان دلکشائے
 کہ ارم بچشم آید چو طلسم سیمائی!

شاعر

دل بہ سرواں فریبی بہ کلام نیش دایے
 گمراہی کہ لذت اور نرسید بہ نوک خائے
 چہ کتھم نہ نظر تہ من بہ عیشام در نثار
 دل بہ صیور وارہ چہ صیباہ لالہ زائے
 چہ نظر تہ ار نرسید بہ نگار نوبر و سہ
 چہ نگار تہ ار نرسید بہ نگار نوبر و سہ

ز شتر ستاره جویم ز ستاره آفتابے
 سر منزلے نذارم کہ میسرم از قرابے
 چو زیادہ بہارے قدحے کشیدہ خیرم
 غولے و گرسراکم پہ ہوائے نو بہارے
 ظلم نہایت آں کہ نہایت نذارو
 بہ نگاہ ناسیبے پہ دل امیر و امیرے
 راز عاقلانہ میرد بہ شہسوارے
 نہ نواسکے در دستہ نہ غمے نہ تنگی سے

زندگی عمل

اور جواب نظم ہائے موسوم بہ "سوالات"

ساحل افتادہ گفت گر چہ بسنے زیتم

یہیچ نہ معلوم شد آہ کہ من چہیستم

موج ز خود رفتہ تیز خرامیدہ گفت

ہستم اگر میسر دم گر ز دم نیستم

اسکندر

طارق چو بر کنارہ اندلس سفینہ نوشت

گفت کار تو بہ نگاہ خرو خطاست

دوریم از سواد وطن یا ز چوں اسیم

ترک سبب نہ رفتے شریعت کجا و است

خدا بدست تو نوشتش بہ شمشیر و وقت

بہ ملک ملک ماست کہ باک خدا ہے ماست

جئے آب

بنگر کہ جئے آب چہ ستانہ می رود
مانند کہکشاں بگریبان مرغزار
ورنوا ب تاز یو وہ گہوارہ سحاب
واگرد چشم شوق باغوش کو ہزار
از سنگر ترہ نغمہ شاید حسرام و
سچائے او چو آئینہ بے رنگ بے عبار

ژنی بحر بیکرانہ چہ ستانہ می رود

در خند و بیکانہ از ہمہ بیگانہ می رود

در راہ او بہار پر سخا نہ آفرید
ترگس مید و لالہ مید و سخن مید
گل عشوہ داد و گفت یکے پیش پایت
خندید خمچہ و سرہ اماں او کشید
تا آشنائے جلوہ فروشان بزر پوش
صحرایریدہ سینہ کوہ و کمر درید

نوٹ۔ "جئے آب" گوٹے کی مشہور نظم موسوم بہ "نغمہ محفل" کا ایک نہایت آزاد ترجمہ ہے۔ اس نظم میں
یو دیوان مغربی سے بہت لکھی گئی تھی المانی شاعر نے زندگی کے اسلامی تخیل کو نہایت خوبی سے بیان کیا
اس میں یہ ایک مجوزہ اسلامی ڈرامہ کا جزو تھی جس کی تکمیل اس سے نہ ہو سکی۔ اس ترجمے سے صرف گوٹے
کا لفظ نگاہ دکھانا مقصود ہے۔

فی بحر بیکرانه چه مستانه میرود

در جود یگانه از همه بیگانہ میسرود

صد حجے و شت و مرغ و کستان و مرغ درین گفتند اے بسطیڑ میں باتوسا ازگار

مارا کہ راه از تنگ آبی نہ پرده ایم از دستبروریگ بیابان نگاه دار

و اگرده سینہ را بہ ہواناے بہ شرق و غرب در پر گرفتہ ہمسفران نہ بول و ترار

بہ بحر بیکرانه چه مستانه میرود

در جود یگانہ از همه بیگانہ میسرود

و بایے پر فروش ز بند و شکر گذشتہ ز تنگ سے لورنگی کوہ و بیج گذشتہ

یکساں بچیں کہ را نہ شیب و ترار ا سماء شاہ و بارہ و کشت چمن از شت

بیتار پستہ زید حصہ میرا کوہ و ترار بہ ہر تہ مارا بتارہ سیر بہ چمن گذشتہ

بہ بحر بیکرانه چه مستانه میرود

در جود یگانہ از همه بیگانہ میسرود

نامہ عالمگیر

بیگے از فرزندانشک و عائے مرگ پدر میکرد

نذانی کہ یزدان دیر سینہ بود   بے دید و سنجید و بست و کشید
 ز ما سینہ چاکان این تیرہ خاک   شنید است صد ناله در و ناک
 بے همچو شیر در خون نشست   نہ یک ناله از سینہ او گست
 از گریہ پیر کتغاں تپید   نہ از درد ایوب آہے کشید

مپسندار آل کہنہ پنج پیر گیر
 بدام دعائے تو کردہ اسیر

بہشت

کجا میں روزگاریں شیشہ بانی
 بہشت میں گنبد گرداں ندارد
 ندیدہ در روز نذاں یوسف او
 زینخایش دل نالاں ندارد
 خلیل او حریف آتشی نیست
 کلیمش یک شہر و جہاں ندارد
 بہ صرصر در نفیت دزورقی او
 خطر از لطمہ طوفان ندارد
 یقین را در کہیں بگوک و مگر نیست
 وصال اندیشہ ہجران ندارد
 کجا آن لذت عفتل غلط سیر
 اگر منزل رو پچیاں ندارد

مزی اندر جہانے کور ذوقے

کہ یزواں دارو شیطان ندارد

کشمیر

رخت بہ کاشمیر کشاکش کوہ و تل و دمن نگر
 سبزہ جہاں جہاں ہیں لالہ حمین چمن نگر
 یاد بہار موج موج مرغ بہار فوج فوج
 صلصل و سار زوج زوج بر سر ناروں نگر
 تانہ فتد بہ زینتیش چشم سپہر فتنہ باز
 بستہ بچہ سرہ زمیں برقع نستر نگر
 لالہ ز خاک برو مید موج با بچو تپید
 خاک شر شر رہیں آب شکن شکن نگر
 زخمہ بہ تارہ ساز زن پارہ بہ ساتگیں بریز
 قافلہ بہارہ را بخسین اخیسین نگر

دختر کے برہمنے لالہ رنے سمن برسے
چشم بروئے اوکشا باز بنویشتن مگر

عشق

عقلے کہ جہاں سوز دیک جلوہ میا کش
عشق است کہ درجانت ہر کیفیت انگیز
از عشق بیاموزو، آئینِ جہاں سابی
از تاپ و تپ و می تا حیرتِ فارابی
از عشق دل آساید با این ہمہ بیابانی
ایں حرف نشاط آوری گویم و می قسم

ہر معنی سچیدہ در حرف نمی گنجد
یک لحظہ بدی در شو شاید کہ تو دریابی

بندگی

دوش درمیکده تر سا بچہ بادہ فروش   گفت از من سخنے دار چو آویزه بگوش
 مشرب بادہ گساران کہن این بود است   کہ تو از میکده خیزی ہمہستی ہمہ ہوش
 من گویم کہ فرو بند لب از نکتہ شوق   ادبے دست مدہ بادہ با نڈازہ نبوش

گر در ایم ولے ذوق طلب جو ہر ما^{ست}
 بندگی با ہمہ جبروتِ خدائی مقروش

غلامی

آدم از بے بصری بندگی آدم کرد   گوہرے دشت و نذر قبا و جہم کرد
 یعنی از خوشے غلامی ز سنگاں نواز ترا^{ست}   من ندیدم کہ تنگے پیش سگے سر خم کرد

چستان شیر

آن سخت کوشِ حسیّت کہ گیرِ درنگ آب   محتاجِ خصّتِ مثلِ سکنذرنی شود
 مثلِ نگاہِ دیدہٴ نناکِ پاکِ رو   در پوئے آبِ داین او تر نمی شود

مضمون او بہ مصیعِ برجستہٴ تمام

منت پذیرِ مصیعِ دیگر نمی شود

جمہوریت

تاریخِ معنی یکمانہ زوہوں فطرتاں جوئی؟   زموراں شوخیِ طبعِ سلیمانے نمی آید
 کسرتیہ ازہنرتیہ جمہوریں تمام چھہ نکاتے شو   کہ از معترود و صدخر فکر انسانے نمی آید

بہ نعلِ اسلام و فرنگستان

زمانہ باز بر افروخت آتشِ مزوہ
 بیا کہ پرودہ زدوغِ جگر بر اندازیم
 ہزار نکتہ زوی پیشِ دلبرانِ فرنگ
 خیزشہرِ سلیمی بدہ حج سازی را
 رہِ عراق و خراسانِ اے مقامِ سنا
 بسے گذشت کہ در انتظارِ زخمہ ورت
 کہ آستگار شود جوہرِ مسلمانی
 کہ آفتابِ جہانگیر شد ز عریانی
 گد اختی صنماں را بہِ علمِ برہانی
 شرارِ شوقِ فشاں در ضمیرِ تورانی
 بہ ہریمِ اعجیباں تازہ کن غزلِ خوانی
 چہ نغمہ ہا کہ نہ نول شد بہ سازِ افغانی

حدیثِ عشق بہ اہلِ ہوس چہ میگوئی
 کہ نہ ہر ہوا کشش سہرا سہیلانی

عراق و خراسان و مقامِ اصطلاحاتِ موسیقی میں۔

غنی کشمیری

غنی آل سخنگوئے ملبیل صغیر
 چو اندر سرا بود، در بستہ داشت
 نوا سخ کشمیر مینو نطنبیر
 چو رفت از سر اتحہ ترا واگذاشت
 یکے گفتش اے شاعر دل رے
 عجب دارد از کار تو ہر کسے
 بیاسخ چہ خوش گفت مرد فقیر
 ز من آنچہ دیدند یاراں و است
 فقیر و با تسلیم معنی امیر
 دریں خانہ جہر من متاعے کجاست
 متاعے گرانے ست در خانہ اشس
 غنی تاشیند بہ کاشانہ اشس

چو آل محصل افروز در خانہ نیست
 ہتی ترازیں ایسچ کاشانہ نیست

خطاب بہ بی کمال پاشا اللہ ایدہ

(جولائی ۱۹۲۲ء)

اتمے بود کہ ما از اثرِ حکمتِ او   واقف از سر نہا سخاۃ تقدیر شدیم
 اصلِ مایک شررِ باخترہ رنگے بودست   نظرے کرد کہ نورِ شیدِ جہانگیر شدیم
 نکتہٴ عشقِ فرو شست نہ دلِ پیرِ حرم   در جہاں خوار با ندازہٴ تقصیر شدیم
 بادِ صحر است کہ با فطرتِ ما در سازد   از نفسہائے صبا غنچہٴ دلگیر شدیم
 آہ آں غلغلہ کز گنبدِ افلاک گذشتت   نالہ گر وید چو پاسبندیم وزیر شدیم
 اے بسا صید کہ بے دام بفتراک نہ دیم   در بغلِ تیر و کماں کشتہٴ پنچیر شدیم

”ہر کجا راہ دہد اسپ برال تا ز کہ ما

بارہا مات ویریں خصہ متدیر شدیم“ (نظری)

طیارہ

سر شاخ گل طائرے یک سحر
 نڈا دند بال آدمی زادہ را
 بدو گفتم "اے مرغِ باد سنج
 ز طیارہ ما بال و پر ساخستیم
 چہ طیارہ آں مرغِ گردوں پر
 بہ پرواز شاہیں بہ نیس و عقاب
 بگردوں خروشندہ و تند چوش
 خرد ز آب و گل جیر نیل آفرید
 چو آں مرغِ زیرک کلام شنید
 بیش منہ آرخارید و گفت

ہمی گفت با طائرانِ دیگر
 زمین گیر کردند این سادہ را
 اگر حرف حق با تو گوئم مرنج
 سوئے آسماں رہگذر ساخستیم
 پر او ز بال ملک تیز تر
 بچشمش ز لاہور تا فاریاب
 میان نشیمن چو ما ہی خموش
 زمین، ابگردوں دلیل آفرید
 مرا یک نظر آشنا یا نہ دید
 کہ من آں پیر گوی نہ دارم شکفت

مگر اے نگاہ تو پرچوں و چپند ایسے طلسم تو پست و بلند
 تو کاہ ز میں را نکو ساختی؟
 کہ با آسماں نینز پر داختی؟ (سعدی)

عشق

آں حرفِ دل فروز کہ راز است و راز نیت
 من فاش گوئمت کہ شنید؟ از کجا شنید؟
 دزدید ز آسماں بگل گفت شب نمش
 بیل ز گل شنید و ز بیل صبا شنید

تہذیب

انساں کہ رخ ز غازہ تہذیب بر فروخت
 خاکِ سیاہِ خویش چو آئینہ وانمود
 پوشید پنجہ راتہ دستاۓ حسری
 افسونی متم شد و تیغ از کمر کشود
 این یواہوس صنم کدہ صلح عام ساخت
 رقصید گرد او بنو الہٰی جنگ و عود
 دیدم چو جنگ پرودہ ناموس او درید
 حُرَّیْسِفَاکُ لِرِمَا، حَصِیْمٌ مَبِیْنِ یَبُوَا

مِنْ بَابِ قِي

غَزِيَا مَش

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مِی بَاقِی

بہارت تا پہ گلستان کشید بزم سوز
 نوائے بلبل شوریدہ چشمِ غنچہ کشود
 گھاں مبرکہ سرشتند در ازل گل ما
 کہ ما ہنوز خیا لیم در غنچہ سیر و جود
 بہ علم غنچہ مشو کار سے کشی دگر است
 نقیبہ شہر گریبان و استیں آلود

بہار برگ پر گندہ را ہم بر لبست
 نگاہ ماست کہ بر لاله رنگ و آب افروز
 نظر بخویش فرو بستہ را نشان این است
 و گر سخن نہ سراید ز غائب و موجود
 شبے بہ میکدہ خوش گفت پیر زندہ دلے
 بہ ہر زمانہ خلیل است و آتش مزود
 چہ نقشہا کہ نہ بستم بکار گاہ حیات
 چہ رفتنی کہ نہ رفت و چہ بودنی کہ نبود
 بہ دیریاں سخن زم گو کہ عشق عنیب
 بناے بتکہہ افگند در دل محسوبا

بنجاک بہتہ نواے حیات بے اثر است
 کہ مردہ زندہ نگرود ز نغمہ داؤد

حلقہ بستند سر تر بست من نوجہ گراں
 دلبران ز سرہ و شان گلبدناں بہم بریں
 در چین قافلہ لاند و گل رخت کشود
 از کجا آئندہ اند این ہمہ خونیں جگران؟
 لے کہ درہ رسہ جوئی ادب دانش و ذوق
 سخنر دبا دہ کس از کار گیشیتہ گراں!
 حمد انسر و دمرادرس حکیمان فرنگ
 سینہ افروخت مرا صحبت صاحب نظران
 برکش آں نغمہ کہ سرمایہ آب و گل تست
 لے ز خود رفتہ تہی شوز نوئے و گراں
 کس ندانست کہ من نیسز بہائے دارم
 آں متاعسم کہ شرد دست زوبے بصرال

می ترا شد فکر ما هر دم خداوندی و گر
 رست از یک بند تا افتاد و ر بندے و گر
 بر سر بام آفتاب از چهره بیابا کانه کش
 نیست در کوه تو چون من آرزو مندے و گر
 بسکه غیرت می برم از دیده بیائے خویش
 از نگه با فم به رخسار تو رو بندے و گر
 یک نگه یک خنده و ز دیده یک تابند اشک
 بهر پیمان محبت نیست سو گندے و گر
 عشق را نازم که از بیت سانی روز فراق
 جان مار را بست پا در تو چو بندے و گر
 تا شوی بیجاک تر در ناله اے مرغ بهار
 آتش گهیر از حریم سینه ام چندے و گر

۶ چنگِ تیموری شکست آہنگِ تیموری بجا
 بہر برون می آرد از سازِ سحر قندے دگر

۷ رہ مدہ در کعبہ اے پیرِ حرمِ اقبال را
 بہر زمان در آستینِ دارِ خداوندے دگر

مرا ز دیدہ بسینا شکایتِ دگر است
 کہ چوں بجلوہ در آئی حجابِ من نظر است
 بہ نوریاں زمینِ پا بہ گلِ پیامے گوئے
 حذر ز مشیتِ غباے کہ خویش تن بگر است
 نواز نیم و بہ بزمِ بہار می سوزیم
 شہر بہ مشیتِ پر ما ز نالہ سحر است

از خود میدہ چہ داند تو ایمن ز کجاست
 جهان او دگر است جهان من دگر است
 مثال لاله فتادم بگوشه چمن
 مرا ز تیرنگا ہے نشانه بر جگر است
 یہ کیش زندہ دلاں زندگی جفا طلبی است
 سفر بکعبہ نکر دم کہ راہ بے خطر است
 ہزار انجمن آراستند و بر چیدند
 دریں سراچہ کہ روشن ز مشعل قمر است
 ز خاک خویش بہ تعبیر آوسے بر خیمہ
 کہ فرصت آرد بے ...
 اگر نہ بوالہوسی با تو حکمت گویم
 کہ عشق پنختہ نہ شے لے آبراست

نوائے من بہ عجم آتش کہن افروخت
 عرب ز نعمت شوقم ہنوز بے خبر است

بایں بہ سانہ دریں بزم محرمے جویم
 غزل سرایم و پینام آشتنا گویم
 بخلوتے کہ سخن می شود حجاب آنجا
 حدیث دل بزبان نگاہ میگویم
 پئے نظارہ روئے تو می کنم پاش
 نگاہ شوق بہ جوئے سرشک می شویم
 چو غنچہ گر پیکارم گرہ ز نند و لے
 ز ستوقی جسلوہ گدافتاب می رویم

۵ چو موج ساز و جو دم ز سیل بے پروا ست

گماں مبر کہ دریں بحر ساعلی جویم

میانہ من داد و ریط دیدہ و نظر است

کہ در نہایت ووری ہمیشہ با اویم

کشید نقش جہانے بہ پردہ چشم

ز دست شجرہ بازے اسیر جا دویم

درون گنبد در بستہ اش بگنجدیم

من آسمان کہن را چو خار پہلویم

بہ آشیاں نہ نشینم ز لذت پرواز

گہے بہ شاخ گل گماہ بر لب جویم

خیز و نقاب برکش، پر دگیان سازا
 نغمہ تازہ یاد دہ، مرغِ نوا طیر ازرا
 جاوہ ز خونِ رہرواں تختہ لالہ در بہار
 ناز کہ راہ می زندت افلہ نیاز را؟
 دیدہ خواہ بنا کب او گر بہ چمن کشتو وہ
 رخصتِ یک نظر بدہ، نرگسِ نغم بازرا
 ”حرفِ نگفتہ شتا، بر لب کو دکاں رسید“
 از من بے زباں گو، خلوتیانِ ازرا
 سجدہ تو بر آورد، از دل کافران خموش
 اے کہ در از ترکتی، پیش کساں نماز را
 گر چہ مستاعِ عشق را، عقل بہائے کم ہند
 من ندہم بہ تختِ جم، آہِ جبگر گداز را

برہمنے بہ غزنوی گفت کرا متم نگر
تو کہ صنم شکستہ، بندہ شدی ایازرا

ملا زمانِ سلطانِ خبر سے وہم زرانے
کہ جہاں تو اں گرفتن بنوائے و لگدانے
مبتاعِ خود چہ نازی کہ بہ شہرِ در و منداں
دلِ غزنوی نیر زو بہ تبسمِ ایازانے
ہمہ ناز بے نیازی، ہمہ ساز بے توانی
درِ تماہ سر زہ گیر و زگدائے بے نیانے
ز مقامِ من چہ پرسی بہ طلسمِ دلِ اسیرم
بہ شبِ من شبے نہ فرای من فرائے

رہِ عاقلی رہا کن کہ با و تو اں رسیدن
 بھی نیاز مندے بہ نگاہ پاکباز سے
 یہ رہِ تو نامتسام، ز تعاقلِ تو حتام
 مس و جانِ نیم سوزے، تو و چشمِ نیم بانے
 رہِ دیر تخت گل ز جبینِ سجدہ ریزم
 کہ نیازِ من بگنج بد و رکعت نمائے

ز ستیر آشنایاں چہ نیاز و نیاز خیزد
 دیکھے بہانہ سوزے بگھے بہانہ سازے

بیا کہ ساقی گلِ یوہرہ و صحتِ بربنگہ صحت
 یمن ز بادِ بہاراں جو اب ارثِ ننگہ صحت

حنا ز خونِ دل نو بہا رمی بستد
 عروسِ لاله چه اندازہ تشنہ رنگ است
 نگاہِ می رسد از نعمتِ دل افروزے
 بعضی کہ برو جسامتِ سخن تنگ است
 چشمِ عشقِ تکر تا سراغِ او گیری
 جہاں چشمِ خرد سیمیا و نیزنگ است
 ز عشقِ درسِ عمل گیر و ہرچہ خواہی کن
 کہ عشقِ جوہر ہوش است و جانِ فرنگ است
 بلند تر ز سپہر است منتر لیل من و تو
 براہِ قافلہ خورشید میلِ فرنگ است
 ز خود گذشتہ اے قطرہ محال اندیش
 شدن بہ بحر و گہر بر نخواستن تنگ است

تو قدر خویش ندانی بسیار تو گیسو
و گریه لعل در خشنده پاره سنگ است

صورت نه پرستم من با تجانم شکستم من
آن سبیل سبک سیرم سیریند گستم من
در بود و نبود من اندیشه گم نهاداشست
از عشق بودی شد این نکته که هستم من
در ویرینیا ز من دور گم نهاد نماز من
ز ناپدید شدم من اسبج بدستم من
سرمایه در و تو غار است نتوان کرد من
اشک که ز دل خیزد ز در شکستم من

سنزرا نہ بگفتارم، دیوانہ بہ کردارم
 از یادہ شوق تو ہیشیارم و مستم من

۱ ہوائے فرودیں در گلستان میخانہ می سنا
 سبوا از غنچہ می ریزد، ز گل پیمانہ می سازد
 ۲ محبت چوں تمام افتد، رقابت انمیاں خیزد
 پہ خوف شعلہ پروانہ با پروانہ می سازد
 ۳ بہ ساز زندگی سونے، بہ سوز زندگی ساز
 چہ بیدرانہ می سوزد چہ بیتابانہ می سازد
 ۴ تنش از مایہ بال تدریسے لرزہ می گیرد
 پوشا میں زاوہ اندر قننس بادانہ می سازد

۵ بجو اقبال را اے باغبانِ نخت از چمن بند
 کہ این جادو نو امار از گل بر گمانہ می سازد

۱ از ما بگو سلا مے آں ترکِ تند خورا

کاش زوا از گنجا ہے یک شہر آرزورا

۲ این مکنتہ را شناسد آں دل کہ درد مند است

من گر چہ تو بہ گفتم نشکستہ ام سپورا

اے بلبل از وفا بیش صد بار با تو گفتم

تو در کنار گیری باز این رسیدہ پورا

۳ رمز حیات چوئی ؟ جز در پیش نیابی

در قلم آرمی ن ننگ است آچورا

۵ شادوم کہ عاشقان را سوزِ دوام دادی

در ماں نیافریدی آزارِ جستجو

۶ گفتی مجھ و صائم بالاترا از خیالم

عذرتو آفریدی اشکِ بہانہ جو را

۷ از نالہ برگشتاں آشوبِ محشر آور

تا دم بہ سینہ چید گداز ہائے وہورا

آشنا بر خارِ رازِ قصہ سہ ما ساختی

در بیابانِ جنونِ برونِ سیا ساختی

جرم ما از دوا نیک تقصیر از سجدہ

نے باں بیچارہ می سازی نہ با ما ساختی